

УДК 657.013

*Рожелюк В.М.,
к.е.н., доцент кафедри ОБСС,
Денчук П.Н.,
к.е.н. доцент кафедри ОВС,*

Тернопільський національний економічний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. На початку третього тисячоліття Україна докладає багато зусиль до інтеграції в сучасну європейську та світову співдружність. Цей факт безпосередньо пов'язаний з необхідністю доведення до високого рівня всіх сфер економічного життя країни.

Вітчизняні підприємства перебувають на дуже складному етапі свого розвитку. Поряд з економічною кризою, постійними змінами податкового законодавства йдуть процеси накопичення досвіду в галузі, які формують нові антикризові форми господарювання, що вимагають від менеджменту підприємства заходів з формування та зміцнення конкурентоспроможності в умовах постійних змін зовнішнього середовища.

Метою обліково-аналітичного забезпечення менеджерів фірми є забезпечення управлінського персоналу підприємства повною, своєчасною та достовірною інформацією для прийняття поточних і стратегічних управлінських рішень. Управління підприємством вимагає систематичної інформації про господарські процеси, їх характер і обсяг, про наявність матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, їх використання, про фінансові результати діяльності. Основним джерелом такої інформації є дані поточного бухгалтерського обліку, що узагальнюються у фінансовій звітності, яка використовується не тільки для економічного аналізу діяльності окремого підприємства з метою одержання інформації, необхідної для управління, а й для узагальнення результатів у масштабі галузей і економіки загалом. Бухгалтерський облік ведуть всі підприємства, незалежно від їх форми власності. Недбалість і неточність у системі ведення бухгалтерського обліку може завдати чималих збитків. Невід'ємними складовими бухгалтерського обліку є великий потік первинних документів, постійне виконання арифметичних операцій, перевірка правильності розрахунків і здійснення операцій, зіставлення даних з інформацією на суміжних ділянках обліку тощо. Система обліку та звітності повинна ґрунтуватися на прийнятих у світовій практиці методологічних принципах і підходах до аналітичних досліджень, спрямованих на всебічний вплив на діяльність підприємства для забезпечення отримання прибутку та зміцнення його фінансових позицій на ринку.

Отже, на наш погляд, основним джерелом інформаційного забезпечення у функціонуванні підприємства є обліково-аналітична інформація. У період поглиблення ринкових відносин та глобалізаційних процесів розширюється коло проблем, що покликані вирішувати бухгалтерський облік та економічний аналіз. Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу, впровадження інноваційних технологій та поява нових організаційних форм виробництва зумовлюють ускладнення управління господарсько-фінансовою діяльністю підприємств, тому виникає нагальна потреба удосконалення системи інформаційного забезпечення, яке дасть змогу підвищити якість облікової та аналітичної інформації, її обробки та зберігання, що є необхідною умовою для ефективного управління підприємством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем організації й методології обліку значну увагу приділили у своїх працях вітчизняні вчені-економісти: Ф. Ф. Бутинець, Г. Г. Кірейцев, В. С. Лень, В. Г. Лінник, М. С. Пушкар, П. Т. Саблук, В. В. Сопко, Л. К. Сук та інші.

Проте питанням структури та класифікації основних складових обліково-аналітичного забезпечення доцільно приділити більше уваги, як системі ефективного інформаційного управління переробними підприємствами АПК.

Постановка завдання. Основним завданням дослідження є визначення змісту і ролі обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством, методи ефективного застосування програмного забезпечення для планування, аналізу і оптимізації фінансово-економічної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Явища реального світу і процеси, що відбуваються у суспільному виробництві, об'єктивно відображаються за допомогою інформації, потоки якої реально існують поряд з потоками робочої сили, матеріалів і знарядь праці.

Актуальність проблеми вдосконалення обліково-аналітичного інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень з метою розв'язання економічних проблем зумовлена сучасним станом національної економіки. Можливість використання облікової інформації суб'єктами господарювання для задоволення різноманітних інформаційних потреб і прийняття економічних рішень з метою вирішення конкретних проблем і досягнення поставлених цілей забезпечується якісними властивостями самої облікової інформації. Враховуючи міжнародний досвід, теоретичні засади, стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності, виділяють не тільки загальні групи користувачів облікової інформації, а й групи конкретних економічних проблем та варіанти оптимальних рішень, які вони можуть приймати на основі цієї облікової інформації [1].

Сутність інформаційного забезпечення управлінської діяльності формується за рахунок сукупності інформаційних ресурсів, які сприяють ефективному проведенню процесу управління, зокрема розробленню та реалізації управлінських рішень. Інформаційне забезпечення – це якісне інформаційне обслуговування управлінського персоналу підприємства шляхом створення динамічної системи збору даних, їх обробки, зберігання та перетворення на достовірну, своєчасну, точну, актуальну інформацію для ефективного ведення процесу управління та прийняття відповідних управлінських рішень.

Для успішного управління документообігом, оперативного одержання потрібної інформації та її обробки для прийняття рішення з потоку документації (поза залежністю від її характеристик: фінансова, технічна, нормативно-довідкова чи управлінська) необхідна особлива система керування документами. Ця система повинна вирішувати завдання швидкого й якісного обміну інформацією між відділами і підрозділами підприємства, забезпечувати швидкий доступ вищої управлінської ланки до фінансово-економічної інформації. Усе це збільшує швидкість і якість прийняття рішень у складних економічних ситуаціях. Так само в межах цієї системи повинні використовуватися програмні продукти, що дають змогу здійснювати планування, аналіз і оптимізацію фінансово-економічної діяльності.

Тому, інформаційно-комунікаційні системи повинні розв'язувати такі завдання: створення (введення інформації), підтвердження, розсилання, збереження, здійснення контролю за змінами, розподіл прав доступу окремих користувачів до конкретної інформації.

Облік та аналіз є важливими функціональними компонентами інформаційної системи підприємства. Оперативність збирання та обробки виробничої, комерційної, фінансової та інших видів інформації, забезпечення зацікавлених користувачів об'єктивною інформацією про фінансовий стан і результати діяльності підприємства – основні функції обліку. Аналіз – функція, яка за допомогою аналітичних і економіко-математичних методів досліджує наявність, структуру, динаміку економічних показників, вивчає ефективність їх використання, розглядає вплив різних факторів на фінансовий стан підприємства. Бухгалтерський облік є основним джерелом інформації, необхідної для аналізу з метою прийняття управлінських рішень.

Система обліково-аналітичного забезпечення менеджменту відіграє важливу роль в функціонуванні системи управління підприємством, забезпечуючи взаємодію різних структурних підрозділів та реагуючи на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища. Під системою розуміють сукупність множин взаємопов'язаних елементів, які утворюють певну цілісність [2].

Обліково-аналітична система – це система, що ґрунтується на даних оперативного, статистичного, фінансового і управлінського обліку, включаючи оперативні дані, і використовує для економічного аналізу статистичну, виробничу, довідкову та інші види інформації. Тому обліково-аналітична система виконує збір, опрацювання та оцінку всіх видів інформації, що використовується

для прийняття управлінських рішень на мікро- і макрорівнях. Система обліково-аналітичного забезпечення є складовою загальної системи управління. Її суть полягає в об'єднанні облікових та аналітичних операцій в один процес, виконання оперативного мікроаналізу, забезпеченні безперервності цього процесу і використанні його результатів для формування рекомендацій щодо прийняття управлінських рішень. Загальну методологію і нормативні положення обліку і аналізу удосконалюють для раціонального використання в єдиній обліково-аналітичній системі.

Основними завданнями обліково-аналітичної системи підприємства є:

- 1) аналіз діяльності підприємства за вказаними напрямками;
- 2) облік господарських операцій за цільовими напрямками на базі бухгалтерського обліку з додаванням нефінансових показників;
- 3) контроль за використанням матеріальних та нематеріальних ресурсів, за правильним відображенням усіх господарських операцій на етапах планування, обліку та за достовірністю аналітичних даних;
- 4) планування діяльності підприємства за її основними видами: операційної, інвестиційної, фінансової, податкової; центрів відповідальності та підприємства загалом;
- 5) формування аналітичних бюджетів як джерел акумулювання планової облікової та аналітичної інформації.

Вдосконалення інформаційної бази відповідно до потреб менеджменту є суттєвим елементом розвитку економіки. Домінуючі підходи до формування інформаційних потоків обліково-аналітичного спрямування поступають місцем новому підходу, основним принципом якого є забезпечення корисності для прийняття управлінських рішень. Відповідно в новітній економіці різко зростає цінність інформації. Зовнішнє нестабільне оточення вимагає від підприємств розроблення складніших та деталізованіших систем управління. Кожний етап якісного переходу до нової концепції управління характеризується різкими змінами на макро- та мікроекономічному рівні. Еволюційне ускладнення завдань управління та системних рішень призвели до виникнення спеціальних методичних підходів як до організації виробничо-комерційної діяльності підприємств, так і до інформаційного супроводу управління нею.

Зростання вимог до інформаційного забезпечення системи управлінського обліку викликане, зокрема, постійними змінами і ускладненням зовнішнього середовища і, відповідно, умов економічної діяльності, умов виробництва, розвитком системи розгалужених взаємозв'язків з іншими інформаційними системами управління підприємством. Об'єктивною передумовою їх вирішення є стрімке зростання можливостей і техніко-економічних характеристик сучасного програмного забезпечення збору, обробки і передавання значних інформаційних масивів баз даних на основі комп'ютеризації обліково-аналітичного процесу.

Аналіз практики діяльності українських підприємств дає підстави констатувати, що відсутність необхідного обліково-аналітичного забезпечення призводить до того, що організації або формують фінансові результати недостовірно, або ставляться до формування її елементів формально. Своєю чергою, через це організаціям складно орієнтуватися у подальшому розвитку, знижується їх конкурентоспроможність і стійкість, що зрештою може призвести до фінансової неспроможності та банкрутства.

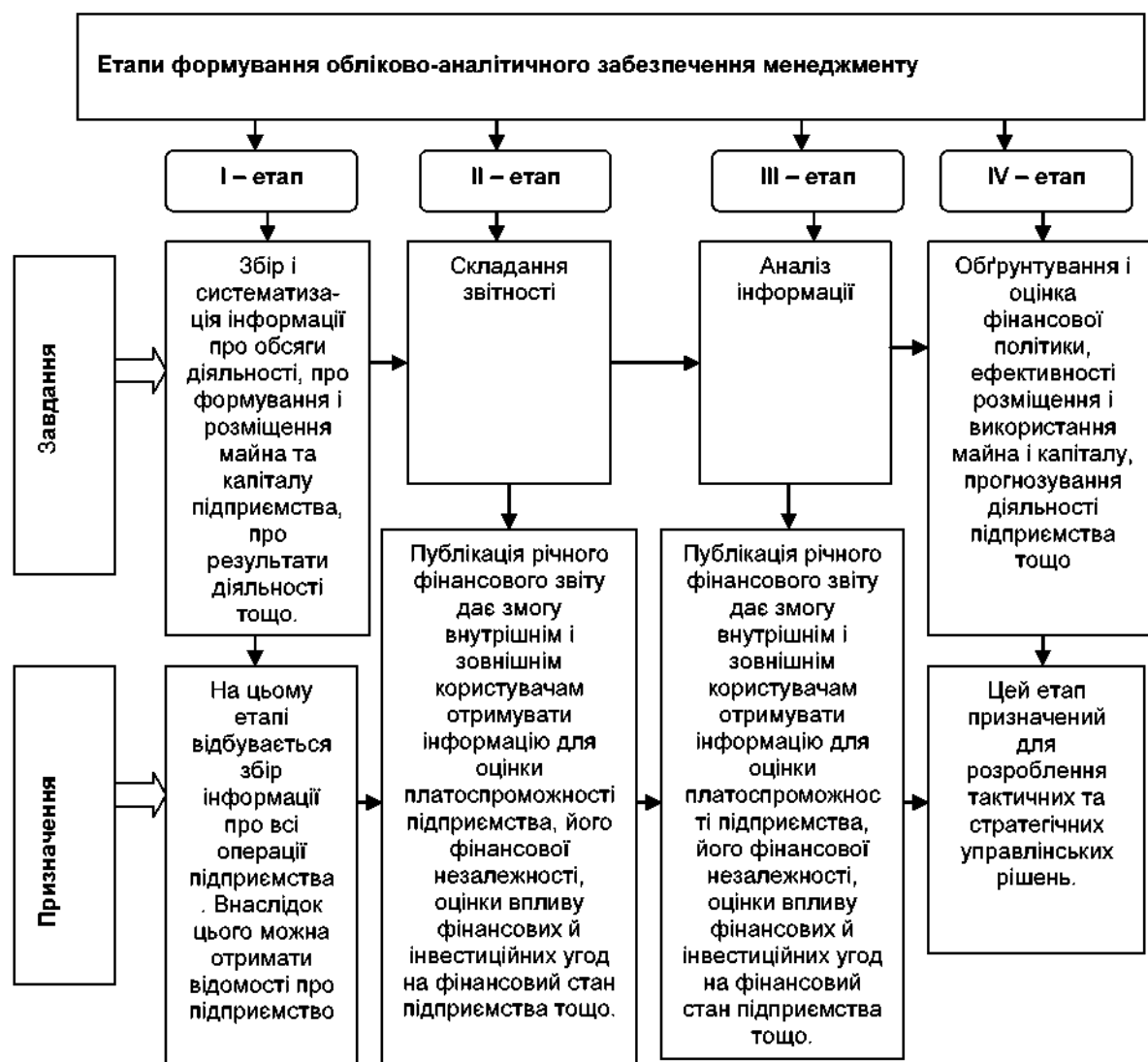
Визначальну роль в інформаційній системі менеджменту займає система обробки даних. Спочатку дані вводяться в інформаційну систему. Потім вони проходять трансформацію, або процес, що передбачає різні форми маніпулювання даними і аналізу (такі як класифікація, сортування, підрахунок, підсумки), які трансформують дані в інформацію. Інформаційно-процесійні системи також, як правило, використовують склад даних або їх акумулювання. Вихід даних – це звіти, документи, інші системні кінцеві показники, які постачають необхідну інформацію для рішень і контролю виконання поставлених завдань.

Таким чином, інформаційну систему можна визначити як набір процедур, таких як процес, збір і переробка інформації для підтримки планування, прийняття рішень, координації і контролю, а комунікаційна функція системи полягає у швидкому та надійному передаванні даних.

Потреби різних організаційних рівнів і функціональних сфер менеджменту задовольняють п'ять головних типів інформаційних систем: діло-процесійні, офісно-автоматизаційні, управлінсько-інформаційні, системи підтримки рішення, системи підтримки виконання рішень.

Процес формування обліково-аналітичного забезпечення, що охоплює менеджмент підприємства, схематично відображено на рис. 1.

Отримуючи інформацію, користувачі досить часто переслідують різні цілі, тому змінюється кількість і цінність інформації, що відповідає методологічним засадам організації фінансового та управлінського обліку.

Рис. 1. Етапи формування обліково-аналітичного забезпечення менеджменту

Отже, ступінь релевантності інформаційного блока для прийняття управлінських рішень залежить від цілей окремої людини, тобто велика частина інформації використовується для вироблення кількох управлінських рішень і кількома особами, які приймають ці рішення. Загальною цінністю цієї частини інформації є сума значень щодо її кількості та якості в кожному рішенні, яку на практиці визначити досить важко. Головна проблема полягає в неможливості в період збору інформації врахувати численні аспекти використання всіх її видів.

Висновки з даного дослідження. Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємств відіграє велику роль у забезпеченні прийняття ефективних управлінських рішень, проте в сучасних умовах господарювання вимоги і критерії до інформаційної бази обліково-аналітичної системи істотно змінюються у зв'язку із зростанням корисності економічної інформації, якісних змін у формах внутрішньої звітності, відборі оптимального переліку показників первинної звітності та розрахункових показників економічної ефективності функціонування підприємств. Зростання вимог до кількісних і якісних характеристик інформаційної бази менеджменту спонукають до перегляду кваліфікаційних характеристик працівників обліково-аналітичних та економічних служб підприємств.

Таким чином, обліково-аналітичне забезпечення як компонент інформаційного забезпечення управління підприємством дає змогу розв'язувати функціональні завдання управління, забезпечуючи керівництво повною та достовірною інформацією про господарські процеси та зв'язки із зовнішнім середовищем.

Бібліографічний список

1. Вовчак І. С. Інформаційні системи та комп'ютерні технології в менеджменті : навч. посіб. / І. С. Вовчак. – Тернопіль: Карт-бланш, 2001. – 354 с
2. Информационные системы в экономике: учебник / под ред. проф. В. В. Дика. – М. : ФиС, 1996. – 272 с.

3. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту : навч. посіб. / С.В. Івахненко– 3-тє вид., випр. і доп. – К: Знання, 2006. – 350 с.
4. Каменева Н. Информационные ресурсы инновационной деятельности / Н. Каменева // РИСК: Ресурсы, Информация, Снабжение, конкуренция. – М. : – 2009. – С.24-28.
5. Лень В.С. Управлінський облік: навч. посіб. / В.С. Лень. – 2-ге вид., виправл. – К. : Знання – Прес, 2006. – 317 с.
6. Писаревська Т. А. Інформаційні системи обліку та аудиту : навч. посіб. / Т. А. Писаревська. – К. : КНЕУ, 2004. – 369 с.
7. Пушкар М. С. Контролінг – інформаційна підсистема стратегічного менеджменту : моногр. / М. С. Пушкар, Р. М. Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 370 с.
8. Садовська І. Б. Обліково-інформаційне забезпечення управлінського аналізу / І. Б. Садовська // Вісник Національного університету „Львівська політехніка”: зб. наук. – прикл. пр. „Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку”. – № 647. – Львів: Видавництво Національного університету „Львівська політехніка”, 2009. – С. 498-503.

Анотація

У статті сформовано концептуальні підходи з побудови обліково-аналітичного забезпечення системи управління суб'єктами господарювання в умовах ринкової економіки, визначено його основні складові та сутність обліково-аналітичної інформації з урахуванням потреб сучасного менеджменту. Розкрито структурні елементи обліково-аналітичного забезпечення в умовах ринку.

Ключові слова: концепція, система менеджменту, обліково-аналітичне забезпечення, функції управління, облік, контроль.

Аннотация

В статье сформирована концептуальные подходы по построению учетно-аналитического обеспечения системы управления субъектами хозяйствования в условиях рыночной экономики, определены основные составляющие и сущность учетно-аналитической информации с учетом потребностей современного менеджмента. Раскрыты структурные элементы учетно-аналитического обеспечения в условиях рынка.

Ключевые слова: концепция, система менеджмента, учетно-аналитическое обеспечение, функции управления, учет, контроль.

Annotation

The author in the article formed the conceptual approaches to build an analytical system software management entities in a market economy, the basic components and nature of accounting and analytical information to meet the needs of modern management. Revealed structural elements of accounting and analytical support in the market.

Key words: conception, management system, accounting and analytical support, management functions, accounting and control.